

LITTERATUR: (1) 131 1904/27:2366 (1879); (2) 390f 1,390 og 3, 46; (3) 711c 84; (4) 390b 295; (5) 390b 139; (6) 244b 121; (7) 644 12,106; (8) 644 8,210; (9) 244c 116f sml. 111 168,238; (10) 390b 348f; (11) 644 6,135 og 13,27; 390b 29; (12) 688b 104; 248 159; 390f 7,37.

»Fange ællinger i en dam«: tællen fra et tændt lys drypper i et fad vand og bliver deri til runde klatter, et barn kommer ind i stuen med bind for øjnene og skal famle sig hen til dammen med ællingerne (1).

Børnerim: snadre i sand hedder min and (2).

LITTERATUR: (1) 390i 670; (2) 244 3,190.

GÅDER

Hvad er det, som nejler for kirken, så ofte det ser den? – Hvad er det, der ikke kan gå ind ad en kirkedør uden at nikke? – uden at dukke sig, og det er endda et lille dyr? (1).

Hvilket dyr er det fattigste? = anden, den sidder med røven i vandskorpen (2). Hvornår begynder de små ællinger at svømme? = dér hvor de ikke kan bunde (3).

LITTERATUR: (1) 644 6, 46; 9,110,357; 178b 1,23; (2) 131 1906/38:3; (3) 644 9, 138.

ORDSPROG OG TALEMÅDER

Før anden begiver sig ud at svømme, smager den først på kæret (1735; 1). Anden bukker sig, om det så er ind ad en kirkedør (Vendsyssel; 2). Hvor det er ænder er der også snadder (3). Das ist eins bier, sagde andrikken, han drak af syv gadekær (NFyn; 4). Anden er et kedeligt dyr – for meget til én og for lidt til to (NVSjælland; 5).

Hans ænder er lige så store som andres gæs = om den pralende (VJylland; 6). Fine frøkener går og vrikker med enden ligesom ænderne; to sladresøstre snadrede om deres naboer som to ænder i en rendesten (Mors; 7); før sad de stille her, som døde fluer, · nu snadrer de som ænder, der får havre *Adam Oehlschläger*, Væringerne i Miklagård (1827).

Han er så brunstig som en andrik (8), så fuld som en ælling (Koldingegnen; 9), nikke med hovedet som nogen andrik (Sønderjylland; 10), være bét som en ælling på den anden side af åen (Bornholm;

»Ællinger ved dammen«.
Maleri
af S. Simonsen,
1902.

11); om én der er god til at danse: han danser som en ælling (Brande; 12); vralte som en and, være rap som en and.

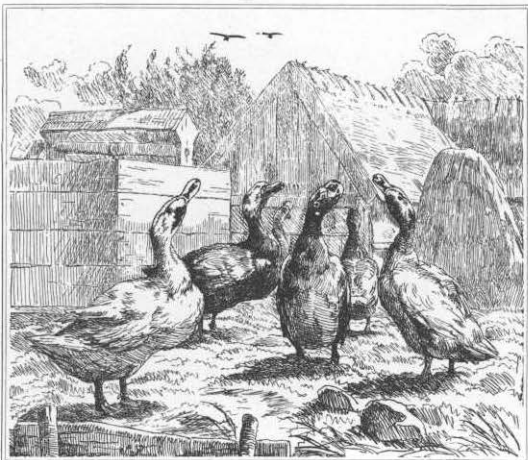
Andenæb = i 1500-t en slags sko med bred næse (13). Ved slågildet (når græsset til hø var slået) kom øl ind i en spand, på øllet svømmede en *and* eller et *andenæb* = øseske formet som et andehoved (Fyn; 14); amagerdragtens kirkehue med udragende tunge i nakken (15); andenæb, andeskind = hudfold omkring neglerod; andenegl = neglerod, også flækket spids af hudfolden omkring tommelfingernegl (Jylland; 16).

Dragesimp = krøller i håret (Lolland o. 1840; 17), drage = andrik jf. andrikkrølle = lille hårkrølle (Langeland; 18); anderøv = træsko med spids snude (Jylland; 19).

Skræppeand = meget talende kvinde (20); and = bagt kage af form som fuglen (Himmerland; 21); feltflaske i en rem om livet (ØFyn; 15).

Andedam = i overført betydning om et lille, snæversynet, sladrende samfund, »der er røre i andedammen« (22); andespil = lotteri med bl.a. ænder som gevinst, spilles især på landet (1904; 23) – det blev i 1970'erne afløst af bankospillet; skikken kom sydfra som »gåsespil«, o. 1900 holdtes offentlige andespil på Fyn og Lolland (24); avisand = nyhed der foregives at være sandfærdig, men er opdigtet, udtrykket blev i midten af 1800-t lånt fra tysk ente 'and' og er her oversat fra fransk canard 'and' med uvis oprindelse; pressen, ja den er af nyheder fed, den bugner af selvmord og ænder (1860) (25).

LITTERATUR: (1) 136 1938,26; (2) 248 230; (3) 723 6/11 1925; (4) 644 1,178; (5) 537 179; (6) 178b 1,23; (7) 360 1,355; (8) 390c 25; (9) 644 7,179; (10)

178b 1,26; (11) 644 2,237; (12) 644 5,106; (13) 705 4, 63; (14) 219 1,146; (15) 331; (16) 178b 1,24 og tb. 13; 360 1,404,406f; (17) 461 81; (18) 235 1,27; (19) 360 1,404; (20) 139 1905,18; (21) 360 1,355; (22) 547 1,545; (23) 385 3/11 1904; 178b tb. 13; (24) 633g 23; (25) 547 1,543; 505 8f; 747b 18.

PROSA OG POESI

»Et ejendommeligt træk, der kommer ænderne til ære, er deres sammenhold, man kunne gerne kalde det en lavsånd, som findes blandt dem. Bliver en and i flokken betænkelig og vender sit ene øje granskende opad mod himmelrummet, følges eksemplet af hele flokken. Trækker én and det ene ben op under sig og lægger næbbet på ryggen, får hele resten lyst til det samme og kan således frembyde det besynderlige skue af tredivede fredens templer, hvert hvilende på ét ben – en koloni, som for en beskuer med en smule fantasi minder om en af situationerne i »Tornerose«. Vågner en af flokken og gør et forslag, tiltrædes det; man trækker næbbet til sig, rækker og strækker sig som efter en forfriskende søvn, udtaler rappende, at forslaget angående gadekæret naturligvis er det eneste fornuftige, hvorpå man dinglende begiver sig afsted i en lang række og stikker til søs« (1877; 1).

Ænderne kom vraltende i kølvandsorden, stillede sig op foran mig og stod og nikkede med hovederne på ænders underlige vis, som om der var en genstridig kraveknop, der generede dem i nakken (a). Ænderne vralter på deres flade, voksgule sutter i kølvandsorden ned til dammen, pjasker og bader og piller og pudser sig bagefter oppe på bredden så ivrigt, at de hvide, krumme dun flyger fra dem og lander på dammens vandspejl, hvor de ligger og vugger som små, højstævnedede gondoler. Jeg misunder altid ænderne deres lange, smidige hals, som de under morgentoiletet kan vride i alle mulige retninger og kløende lægge helt ned langs ryggen; jeg misunder dem den fordi der hos mig altid er et punkt omtrent midt imellem skuldrene, som jeg aldrig når det gøres fornødent formår at nå hverken med højre hånd fra oven eller med venstre hånd fra nedan (b) Knud Poulsen (2).

Ænderne sjokker husvant ... uden nogen som helst udtryk i ansigtet. Deres flade fødder trækker mørke striber gennem skyggernes rim, hvor de på slag-

»Ænderne i fare«.

Tegning af S. Simonsen i *Christian Winter: 25 Billeder for Børn*, 1875.

Tegning af Hans Tegner til H. C. Andersens eventyr »Den grimme ælling«.
Verdensudgaven, 1930.

linje skrider frem efter hinanden lige i hælene på en gammel gås, der synes at sejle med hemmelige ordre *Achton Friis* (3); de [ser] aldrig stupide ud, heller ikke forfrosne, deres blik synes venligt takket være en smilestribe bag øjet *Christian Elling* (4).

Jeg drømte jeg var så liden en and · jeg sejled' om i den vendelkonges land (folkevisen *Møens morgen-drømme*; 5). Så snadrer anden med næbbet sit · og snapper op, · hvad hun kan hit', · er det end ikke så godt *Hieronymus Justesen Ranch* 1669 (6). Gårdens ænder ligger så tavse hver og én · med hovedet bag vingen og ligner kampesten *H. C. Andersen* (1829).

Der går den liden ælling så gul og rund og ren, · ret som en æggeblomme, der nys har fået ben *Christian Winther* (6); ællingeflokken går ene til køret, · duvende frem med den dunede krop, · ryster så ryggen og spjætter i vejret, · næbbet i bunden og bagdelen op *Holger Drachmann* (7). Andemor fra reden rapper, · stolt af sine søde unger. · Flokken vipper let som spåner · over søens solskinsspejl *Ludvig Holstein* (8).

Bag den [porten] vandrede langsomt som tungt belæssede kvinder · de svære ænder *Poul la Cour* (9). Støt kommer · ænderne rokkende · eller pludselig ilende · i tussmørket, · · lige mange af hvert køn · uforstyrrelige og til fods · selv langt fra vandet · · de er mange det ligner · en valfart eller optakten ·

til et stævne *Uffe Harder* (10); ænderne er som et pensionat, · de vralter i hverandres spor til badet, · vil én til dammen vil de alle med, · hvis én vil æde vil enhver til fadet *Aage Lind* (11). Dér vralter anden af sted til bad! · Snart er den ude i køret · og dykker glad efter andemad · med gumpen lige i vejret *Hans Hartvig Seedorff* (12).

Bedstemor And råber rap rap · midt på den solvarme gårdsplads. · Stemmen er hæs som en drukkenbolds. · Kan det skyldes andrikkeriet? · Bedstemor And føler sig ung. · Hun er med endnu, · med i foråret, · rap, ra-ap ... · ekkoet kommer baskende · med krølle på halen. · Bedstemor And dukker sig og venter *Jes Trøst* (13).

Hvad med at opfatte sig · som en and · med de der studsede halefjer · og det listige gummismil · nakken i S · cykelben under vandet (og dynen) · man ser kun ét øje ad gangen · véd ikke hvad det andet tænker *Knud Holst* (14).

H. C. Andersen, *Den grimme ælling* (1844), I andegården (1861); Kaj Munk, *Andeparret* og den fremmede and (15); Christian Richardt, I gadekøret (16), *Overraskelsen* (17).

LITTERATUR: (1) 328 18, 226; (2) a 578b 50f; b 578c 68; (3) 213c 1,258; (4) 166 42; (5) 127 nr. 299; (6) 741 108; (7) 158c 87; (8) 313b 68; (9) 118d 15; (10) 270 47; (11) 425b 58; (12) 637l upag.; (13) 706d 17; (14) 311b 73; (15) 472 19; (16) 607e 73f; (17) 607c 66f.